

— сацыяльна-гуманітарныя дысцыпліны — 1230–1722 гадз.;

— агульнанавуковыя і агульнапрафесійныя дысцыпліны — 1722–2214 гадз.;

— дысцыпліны спецыяльнага цыкла — 1230–1476 гадз.;

— дысцыпліны спецыялізацый — 492–738 гадз.

Дэталёвы разлік колькасці аўдыторных заняткаў неабходны таму, што бюджэт вучэбнага часу — гэта асноўны рэсурс, з якога трэба зыходзіць пры вызначэнні зместу курсаў і іх аб'ёму. Як вядома, жаданні не заўсёды супадаюць з магчымасцямі, выкладчыкам не заўсёды хапае часу на выкладанне дысцыплін. Таму неабходна памятаць аб тым, што калі прапануецца ўвесці новы курс ці павялічыць аб'ём існуючага, то варта шукаць за кошт скарачэння якой дысцыпліны гэта адбудзецца.

На гэтай падставе факультэт можа ўзяцца за распрацоўку новага вучэбнага плана, праграм курсаў і іншай вучэбна-метадычнай дакументацыі.

Н.А. Падабедава, дацэнт

АСПЕКТЫ ВЫКЛАДАННЯ ЗАМЕЖНОЙ МОВЫ Ў ВНУ

Нарматыўныя патрабаванні да ведаў і ўменняў выпускніка вышэйшай навучальнай установы па замежнай мове на сучасным этапе прадугледжваюць:

— валоданне лексічным і граматычным мінімумам, неабходным для навучання вусным і пісьмовым формам зносін;

— уменне весці на замежнай мове гутарку-дыялог агульнага характару, карыстацца правіламі моўнага этыкету, чытаць літаратуру па спецыяльнасці без слоўніка з мэтай пошуку інфармацыі, перакладаць тэксты са слоўнікам, складаць анатацыі, рэфераты, дзелавыя пісьмы на замежнай мове.

Таму абавязковы мінімум зместу навучальнай праграмы па замежнай мове павінен уключаць як замацаванне праграмы сярэдняй школы, так і вывучэнне новага лексіка-граматычнага матэрыялу, неабходнага для зносін у найбольш распаўсюджаных штодзённых сітуацыях, а таксама розных відаў моўнай дзейнасці, формаў мовы — вуснай, пісьмовай, маналагічнай або дыялагічнай; курс рэферыравання і анаціравання навуковай літаратуры; курс навукова-тэхнічнага перакладу.

Гэтыя патрабаванні служаць канцэптואльнай схемай стварэння праграм канкрэтных ВНУ, факультэта, выкладчыка: кожны выкладчык змяняе праграму ў залежнасці ад тэрмінаў, мэты навучання, узроўню ведаў навучэнцаў. Асноўнымі пастулатамі канцэптואльнай схемы праграмы па замежнай мове ў нямоўнай ВНУ з'яўляюцца наступныя.

1. Праграма навучання прызначаецца спецыялістам-немовазнаўцам. Пры навучанні замежнай мове спецыялістаў гэтай катэгорыі ставяцца мэты і задачы іншыя, чым пры падрыхтоўцы спецыялістаў-мовазнаўцаў. Перш чым стварыць праграму навучання, неабходна правесці пэўны аналіз. Выкладчык павінен задаць сабе наступныя пытанні: Каго ён будзе вучыць (спецыялістаў якой галіны, з якім узроўнем ведаў)? Для каго (дзе будуць працаваць пасля заканчэння ВНУ гэтыя спецыялісты)? Для чаго (які ўзровень ведаў і навыкаў павінны мець гэтыя спецыялісты)? Які тэрмін навучання? Якая матэрыяльная база навучання? і інш.

2. Выкладаючы замежную мову спецыялістам-немовазнаўцам, трэба мець на ўвазе тое, што гаворка будзе ісці не аб навучанні спецыяльнай мове, а аб спецыяльным прафесійна арыентаваным працэсе навучання.

3. Трэба бачыць канчатковую мэту навучання. Менавіта яна вызначае выбар метаду. На сённяшні дзень, як неаднаразова падкрэслівалася на канферэнцыях па праблемах выкладання замежных моў, няма адзінага універсальнага метаду. Найбольш эфектыўны сінтэз метадаў

— у залежнасці ад тэрмінаў навучання, узроўню ведаў навучэнцаў, матэрыяльных рэсурсаў і інш. Інтэнсіўны метады вызначаецца як той, што дае найбольшы эффект у скарачаны тэрмін. Працэс падрыхтоўкі павінен мець вынікам прымяненне атрыманых ведаў. Мэты навучання мусяць адпавядаць прафесійнай арыентацыі навучэнцаў. Ствараючы праграму, выкладчык у першую чаргу выбірае педагагічныя прыярытэты, вывучаючы спачатку чалавечыя рэсурсы, узровень навучэнцаў. Толькі пасля гэтага ён выбірае прыёмы і метады навучання, падручнікі, вучэбныя дапаможнікі, аўдыёвізуальныя сродкі.

У праграму навучання абавязкова ўключаюцца веды па культуры краіны вывучаемай мовы. Трэба адзначыць, што вывучаецца мова штодзённага выкарыстання ў розных вусных і пісьмовых сітуацыях. У гэтай сувязі трэба мадэліраваць спецыфічныя абставіны. Увесь працэс навучання павінен мець насычаны інфармацыйны характар. Студэнт павінен: 1) атрымаць веды аб сацыяльна-культурным асяроддзі, звесткі па гісторыі, літаратуры, палітыцы, эканоміцы, культуры краіны вывучаемай мовы; 2) набыць асноўныя культурныя навыкі (тэлефоннай размовы, запрашэння, віншавання і інш.), ведаць кодэкс паводзін у прасторы (грамадскі, асабісты транспарт, расклад сустрэч, паводзіны на прадпрыемстве, у дзяржаўнай установе); 3) мець навыкі тэхнічнага парадку: умець запісваць, перадаваць інфармацыю, запаўняць дакументы, складаць кантракты, даведкі і інш.; 4) атрымаць практычныя парадкі па правядзенні гутаркі пры найме на працу за мяжу, што ўключае агульныя і псіхалагічныя пытанні.

Уменне чытаць спецыяльную літаратуру з'яўляецца для выпускніка ВНУ адным з галоўных аспектаў валодання замежнай мовай. Навучанне чытанню арыгінальнай літаратуры па спецыяльнасці дазваляе павысіць эфектыўнасць выкладання мовы. Задача выкладчыка заключаецца ў тым, каб даць навучэнцу неабходны мінімум ведаў і навыкаў для гэтага віду валодання мовай. З моўнай

сістэмы трэба адабраць з'явы, асабліва важныя для хуткага авалодвання чытаннем, вытлумачыць іх так, каб забяспечыць непасрэднае прымяненне ведаў у практыцы чытання, з дапамогай мэтанакіраваных практыкаванняў стварыць навык аўтаматычнага разумення іншамоўнага тэксту.

Да асноўных метадычных палажэнняў інтэнсіўнага навучання чытанню адносіцца ўспрыманне тэксту, сказа як цэласных адзінак змястоўнага і моўнага плана. Вывучэнне граматыкі, лексікі, здабыванне змястоўнай інфармацыі з тэксту павінны быць пабудаваны паводле гэтага прынцыпу. Цэласная структура тэксту і яго элементаў розных узроўняў, іх узаемасувязь абумоўліваюць магчымасць вызначэння невядомага элемента на аснове вядомых элементаў, іх сувязей. У гэтым заключаецца сутнасць моўнага прагназіравання, а яно мае велізарнае значэнне ў разуменні тэкстаў і ў тэмпе чытання.

Навучанне разуменню ў працэсе чытання павінна абавірацца ў першую чаргу на авалоданне структурай мовы. Гэта яшчэ адзін важны момант інтэнсіўнага навучання чытанню. Думка аб першародным значэнні граматыкі пры вывучэнні замежных моў, і ў прыватнасці навучанні чытанню, была выказана акадэмікам Л.У.Шчэрбам, падтрымана і развіта знакамітымі метадыстамі. Студэнт павінен ведаць адрознівальныя адзнакі марфалагічных і сінтаксічных катэгорый, умець бачыць адзнакі ў іх спалучэнні ў тэксце, рабіць на іх падставе заключэнне аб функцыях моўных элементаў і іх значэнні.

Гэты рух думкі: ад формы — да функцыі — да значэння — з'яўляецца асноўным пры чытанні іншамоўнага тэксту. Ён ужо стаў аксіёмай методыкі. Але адсутнасць добрых дапаможнікаў і падручнікаў па граматыцы, якія былі б пабудаваны на гэтым прынцыпе, вядзе да таго, што нават тады, калі студэнт ведае традыцыйную граматыку, ён не можа адрозніць вывучаных граматычных з'яў у тэксце, бо не прывучаны бачыць у фармальных з'явах мовы маркіраваныя адзнакі граматычных сувязей і структур.

Такім чынам, разуменне іншамоўнага тэксту складаецца ў першую чаргу з разумення сказаў, якія яго ўтвараюць. Сэнс сказа вызначаецца значэннем слоў, якія ў яго ўваходзяць; іх сувязямі, функцыямі ў сказе або структурай сказа.

Сёння пры навучанні чытанню разам з такімі прыёмамі, як атрыманне інфармацыі з дапамогай загаловаў, падзаглаваў, ілюстрацый, змешчаных у тэксце, як вызначэнне яго жанру (перадавіца, інтэрв'ю, тэкст агульнаінфармацыйнага характару), важнае месца адводзіцца пошуку ключавых слоў у тэксце, гэта значыць такому заданню, як сінтэз. Гутарка ідзе аб супастаўляльным аналізе двух тэкстаў, знаходжанні ў іх ключавых слоў, складанні кароткага рэзюме і, на завяршальным этапе, вывядзенні агульнай ідэі, якая аб'ядноўвае тэксты. Такім чынам, сінтэз прадугледжвае аналіз па гарызанталі (пошук агульнай ідэі, што аб'ядноўвае розныя тэксты).

Характарызуючы навучанне вуснай мове, накіраванае на фарміраванне навыкаў афіцыйна-дзелавых зносін, трэба сказаць, што яно мае яркую прафесійную накіраванасць. Выкладанне замежнай мовы ў ВНУ патрабуе ўзаемазвязанага навучання розным відам моўнай дзейнасці: чытанню і гаварэнню, аўдзіраванню і гаварэнню. Чытанне і гаварэнне з'яўляюцца эфектыўнымі сродкамі здабывання інфармацыі, а гаварэнне — эфектыўным інструментам выкарыстання атрыманай інфармацыі.

Вядзенне афіцыйна-дзелавых зносін прадугледжвае наяўнасць у навучэнцаў наступных камунікатыўных навыкаў: паведамляць, разглядаць, апісваць, каменціраваць, даказваць, абвргаць.

Першыя з трох названых навыкаў павінны быць сфарміраваны на пачатковым этапе навучання замежнай мове. Яны ўдасканалюцца на завяршальным этапе на матэрыялах тэкстаў па спецыяльнасці. Адначасова фарміруюцца апошнія тры вышэйназваныя навыкі.

Трэба адзначыць: развіццё названых састаўных частак камунікатыўных навыкаў магчымае пры наяўнасці

высокага моўнага “пашпарта” студэнта, гэта значыць пры дасягненні ім сацыяльна дастатковага ўзроўню камунікатыўнай кампетэнцыі на роднай і замежнай мовах.

Пры вызначэнні зместу навучання вуснай прафесіянальна арыентаванай мове трэба мець на ўвазе тое, што яе тэматыка павінна суадносіцца, з аднаго боку, з тэматыкай тэкстаў па спецыяльнасці, з другога — з тэматыкай моўных сітуацый дзелавых зносін. Гэта і з’яўляецца асновай узаемазвязанага навучання.

С.А.Паўлава, дацэнт

ПРАФЕСІЙНЫЯ ЯКАСЦІ БІБЛІЯТЭКАРА Ў ІХ АДПАВЕДНАСЦІ З АДУКАЦЫЙНЫМ СТАНДАРТАМ

Адукацыя і грамадства непадзельныя. Любыя глабальныя праблемы, з якімі сутыкаецца грамадства, наогул цывілізацыя, непазбежна ўплываюць на стан адукацыі. Менавіта яна павінна адгукацца на грамадскія і цывілізацыйныя праблемы.

Змест і мэты педагагічнай дзейнасці заключаюцца ў першую чаргу ў тым, каб увесці маладога чалавека ў жыццё, узброіць яго неабходнымі ведамі. Сучаснае жыццё патрабуе: 1) наяўнасці прафесійных навыкаў, у гэтым сэнсе прадугледжваючы навучанне канкрэтным ведам і відам дзейнасці; 2) гатоўнасці да змены дзейнасці ў прафесійных або прафесійных межах, пераходу ад простага да складанага дзейнасці ў кароткі тэрмін з мінімальнымі намаганнямі.

Гэтыя патрабаванні прадугледжваюць здольнасць індывіда да саманавучання і бесперапыннага навучання. Трэба рыхтаваць чалавека да бесперапыннага навучання як працэсу, што пастаянна спадарожнічае працы. З гэтага пункту гледжання мэта навучання і адукацыі — фарміраванне творчай актыўнасці. А яна адкрывае